

[itobiad], 2019, 8 (4): 2575/2590

Doğu Slav Kozmogonisinde Farklı Kültürlerin Etkisi

The Effect of Different Cultures on Eastern Slavic Cosmogony

Şir Muhammed DUALI

Doç. Dr. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Assoc.Prof., Tokat Gaziosmanpaşa University

muhammed.duali@gop.edu.tr

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-0136-1214>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 27.08.2019
Kabul Tarihi / Accepted	: 25.10.2019
Yayın Tarihi / Published	: 17.11.2019
Yayın Sezonu	: Ekim-Kasım-Aralık
Pub Date Season	: October-November-December

Atıf/Cite as: Bu DUALI, Ş. (2019). Doğu Slav Kozmogonisinde Farklı Kültürlerin Etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (4), 2575-2590. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/49747/612101>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Doğu Slav Kozmogonisinde Farklı Kültürlerin Etkisi

Öz

Bu çalışmada Doğu Slavlarının (Rus, Ukrayna ve Beyaz Rusya) yaratılış üzerine üretmiş oldukları mitolojik öyküler, deskriptif yöntem ile inceleme konusu yapılmaktadır. Slav mitolojisinde kozmogoni; Tanrı ve şeytan ikilisinin ortak eseri olarak ele alınmaktadır. Yeryüzünün, gökyüzünün ve insan da dâhil olmak üzere bütün canlıların yaratılmasında şeytanın oynadığı rol, Slav mitolojisinde Tanrı'nın yaratma eyleminde yalnız olmadığı düşüncesini ortaya koymaktadır. Düalist yaklaşımın hâkim olduğu Slav kozmogoni anlatılarında, Altay Türklerinin yaratılış mitolojisinin ve Yahudi-Hıristiyan dini edebiyatının etkisini görmek mümkündür. Burada temel kaynak eserler ışığında ele alınan Slav kozmogoni mitosunun Yahudi kutsal metinleri ile olan etkileşimi üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda Altay ve Yakut bölgesi Türk mitolojisinde yer alan yaratılış mitleri ile Slav kozmogoni anlatısı arasındaki benzerliklere dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Slavlar, Mitoloji, Kozmogoni, Yahudilik, Altay Türkleri

The Effect of Different Cultures on Eastern Slavic Cosmogony

Abstract

In this study, the mythological stories of the Eastern Slavs (Russian, Ukrainian and Belarus) by produced on the creation are examined with the descriptive method. Cosmogony in Slavic mythology; it is considered as the joint work of God and Satan. The role of Satan in the creation of the Earth, the sky and all living things, including man, is one of the remarkable aspects of Slavic mythology. Slavic mythology contains ideas that God is not alone in the act of creation. It is possible to see the influence of Altaic Turks' creation mythology and Jewish-Christian religious literature in Slavic cosmogony narratives, which are dominated by dualist approaches. Here, the interaction of Slavic cosmogony myth with Jewish sacred texts is discussed. At the same time, the similarities between creation myths in Turkish mythology and the Slavic cosmogony narrative are pointed out.

Keywords: Slavs, Mythology, Cosmogony, Judaism, Altai Turks.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca ortaya çıkan tüm dinsel gelenekler, maddi âlemin mahiyeti üzerine çeşitli görüşler ortaya koymuş ve onu tanımlamaya çalışmıştır. İnsanın bu merakı, başta Tanrı fikri olmak üzere dünyanın ortaya çıkışı ve ilk insanın yaratılışı ile ilgili düşüncelerin gelişmesine yol açmıştır. Bunların başında dünyanın ve insanın başlangıcı ile ilgili mitler yer almaktadır. Kozmogoni olarak da tanımlanan bu mitlerin ana görevi, insanoğlunun bu evrenin ortaya çıkış serüvenini ve varlığın öyküsünü anlamlandırmaktan ibarettir. Bu bağlamda mitler, öz itibarıyla o mitleri üreten toplumların dünyayı ve insanı anlama ve anlamlandırma çabasından başka bir şey değildir. Her ne kadar mitler öykü veya hikâye olarak telakki edilegelmişse de esasında anlattığı konu itibarıyla bir hakikate temas etme özelliği ile dikkat çekmektedir. Zira mitlerin revaçta olduğu dönemlerde mitoloji, günümüz biliminin üstlendiği görevi yapmakta ve kozmogoni, kozmoloji ve eskatoloji gibi çeşitli konularda insanoğlunun merak ettiği sorulara kendine özgü bir yöntemle yanıt vermektedir. Dolayısıyla mitlerin nesiller boyunca dinsel tecrübelerin sonucunda ortaya çıktıklarını ve kendi içlerinde bir bütünlük oluşturduklarını söylemek mümkündür.

Bütün toplumlarda olduğu üzere, konumuz itibarıyla Slavların da dünyanın ve insanın yaratılması ile ilgili ortaya koydukları birtakım mitolojik öykülerin varlığından söz etmek mümkündür. Ancak Slav toplumlarında mevcut kozmogoni mitoslarının neredeyse tamamına yakında, ilginç bir şekilde Yahudi kutsal kitabı Tanah'ın iz düşümlerine rastlamak mümkündür. Bunun temel nedeni, Slav toplumlarının X. yüzyıldan itibaren Hıristiyanlığı resmi din olarak kabul etmeleridir. Zira Hıristiyanlık, Yahudi kutsal kitabı olan Tanah'ı, Eski Ahit adı altında kabul etmektedir. Dolayısıyla Slavlar, sözlü geleneklerinde yer alan çeşitli mitolojik anlatıları Tanah'ta yer alan öykülerle harmanlayarak yeniden kurgulama yoluna gitmişlerdir. Bu ise Slavlara ait orijinal diyebileceğimiz mitolojik öykülerin ortadan kalkmasına ve yerine Tanah kaynaklı öykülerin gelmesine yol açmıştır. Bu süreçte Hıristiyan ideolojisinin eski pagan ideolojiye galip gelmesi adına uygulanan baskı ve takibin de büyük etkisinin olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, Slav toplumları ile Altay ve Yakut Türk topluluklarının coğrafi yakınlık içerisinde olması her iki toplumun sosyo-kültürel açıdan etkileşim içerisine girmesine yol açmıştır. Bu sebeptendir ki Slav kozmogonisinde Altay ve Yakut Türk yaratılış mitolojisinin iz düşümlerine de rastlamak mümkündür.

1. Mitos ve Kozmogoni

Mit/Mitos Yunanca bir kelime olup "söylenen veya duyulan söz" anlamına gelmektedir. Öteden beri din bilimciler, antropologlar ve sosyologlar farklı bakış açılarından mitos ile ilgili tanımlamalar yapmışlardır. Ancak herkesin üzerinde ittifak edeceği ve mitosu tüm açılarıyla ortaya koyabilecek bir tanımın yapıldığı söylenemez. Örneğin M. Eliade (1993) mitos için kutsalın

öyküsü derken, yaparken, antropolog Malinowski, mitosu eski bir gerçekliğin yeniden anlatılması şeklinde tanımlamaktadır (Malinowski, 1998, s. 98). Bu bağlamda mitlere, “bu dünyanın terimlerini kullanmak suretiyle öteki dünya hakkında ve insan yaşamından elde edilen terimlerle Tanrılar hakkında konuşma sanatıdır” şeklinde tanımlamalar yapılmıştır. (Batuk & Kuşçu, 2013, s. 89). Özetle mit, insanoğlunun öteden beri metafizik âleme duyduğu merak ve ilginin büyü-sembolik anlatımıdır da denilebilir.

Mitosların temel konusu tanrısal varlıklar, âlemin ve insanın menşei, tanrı-âlem, tanrı-insan ilişkisi, kutsal ve metafizik olan her şeydir (Gündüz, 1998, s. 109). Dolayısıyla insanoğlu mitoslar yoluyla, fiziki âlemi ve fizik ötesini anlamlandırma sürecinde anlaşılması zor olan nesnelere semboller üzerinden açıklamayı hedeflemiştir. Şu hâlde mitoslar; (i) kutsal ve metafizik âlemi anlamaya, (ii) kişinin maddi âlemde ve hayatında meydana gelen olayları algılayıp anlamlandırmaya yardım ederek, (iii) insanın çeşitli beklenti ve isteklerine yönelik bir cevap niteliği taşır (Gündüz, 1998, s. 26-27).

Günümüz modern insanının tahayyülünde mitos, eski halkların hakikatle alakası olmayan birtakım hikâye ve masallarından ibarettir. Oysa mitlere bir inanç veya tarihsel gerçeklik çerçevesinden ziyade işlevsellik boyutuyla bakılması halinde mitlerin fonksiyonları daha da belirginlik kazanmaktadır. S. Henry Hooke’a göre mitos hakkında sorulması gereken doğru soru, “onun gerçek olup olmadığı” değil, “onunla ne yapılmak istendiği” sorusudur (Hooke, 2015, s. 14). Her ne kadar mitoslar birer hikâye veya masal olarak telakki ediliyorsa da onların gerçeklerle doğrudan bir bağlantısı vardır. Nitekim mitoslar, çok eski çağlardan beri var olagelmiş, sosyal etkinliği güçlü bir olgudur. Bu bağlamda her toplumun kendine özgü mitolojisinin olduğu ve bu mitler sayesinde, çeşitli destanlar, kahramanlık öyküleri ve inanç sistemleri oluşturdukları görülmektedir (Yıldırım, 2012, s. 19). Bu nedenle, yüzyıllar boyunca olağandışı zengin ve çeşitli bir malzeme birikerek günümüze değin gelmiştir.

Mitoslar içerdikleri konular bakımından çeşitli tasniflere tabi tutulmaktadır. Biz ele alacağımız konu itibarıyla mitosların en eski bir türü olan kozmogoni mitosu üzerinde duracağız. Kozmogoni mitosları âlemin, insanın ve hatta tanrıların menşei ve varoluşunu ele almaktadır. Eliade’nin ifadesiyle zamanda geriye doğru giden kişi, kaçınılmaz olarak, hareket noktasını bulacaktır. Bu da kısaca söylemek gerekirse, kozmogoniyle çakışmaktadır (Eliade M., 1993, s. 113). Kozmogonik mitoslar, evrende var olan düzen ve dengenin sebepleri hakkında oluşan düşüncelerin mitler üzerinden sembolleşmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Bütün bu mitoslarda, kozmik düzenin yaratılmasından önce bir kaosun¹ hüküm sürdüğüne vurgu

¹ “Karmaşa, belirsizlik” anlamlarına gelen kaos, mitolojilerde yaratılış öncesini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Buna göre kaos ortamı karanlığın hakim olduğu ve ilahi

yapılmaktadır. Kozmogoni mitoslarında kaos ortamı, zaman ve mekân bakımından sonsuz bir boşluk olarak tasavvur edilmektedir. Bu kaos ortamında herhangi bir formu olmayan ve düzensizlik içerisinde bulunan elementler birbirine karışık halde varlık göstermektedir.

2. Slav Kozmogoni Mitosu

Yeryüzünde mevcut hemen her toplumun dünya ve üzerindeki varlıkların yaratılışı ile ilgili birbirinden farklı mitolojik öyküsü mevcuttur. Bu bağlamda Doğu Slav toplumlarının da varlığın vücut bulması ile ilgili bazı kozmogoni mitlerine sahip oldukları görülmektedir. Slav kozmogoni mitleri ile ilgili karşılaşılan en temel eksiklik, Slavların, Hıristiyanlığı kabul etmelerinden önceki dönemlere ait yazılı metinlere sahip olmayışlarıdır. Bu durum, Slav toplumlarında yazının pek yaygın olmaması ile izah edilmektedir. Her ne kadar yazılı kaynaklar olmasa da Slav kültür ve geleneği içerisinde yer alan ve sözlü olarak nesilden nesile aktarılan bazı mitlerin günümüze değin varlığını koruduğu görülmektedir. Bu bağlamda Slav kozmogoni mitolojisinde yer alan ve evren üzerinde yaşayan canlıların yaratılışını konu edinen mitlere, XI. ve XIII. yüzyıllarda kaleme alınan vakayinameler ve kilise tarafından ortaya konulan apoloji tarzı eserlerde rastlamak mümkündür (Levkievskay, 2000, s. 18).

Slav mitolojisini oluşturan bir diğer temel kaynak ise yerel folklorik unsurlardır. Nitekim bu mitosların oluşumunda Hıristiyanlığın etkisi olduğu kadar, Hıristiyanlık öncesi pagan Slav halk inanışlarında var olan ve sözlü bir şekilde aktarılarak gelen masal, şiir, deyiş ve buna benzer bazı inanışların katkısı da söz konusudur (Smirnov, 2009, s. 10). Slavların önceki dini inanışları ile ilgili ilk elden kaynakların Hıristiyanlık dönemine ait olması, ortaya çıkan mitolojik öykülerin içeriğini de etkilemiş gözükmektedir.

Başta Sümer olmak üzere birçok toplumda yer alan kozmogoni mitolojisi, başlangıçta ilksel bir denizin varlığından söz etmektedir. Lakin bu denizin yaratılışı ya da kökeni ile ilgili herhangi bir bilgi söz konusu değildir (S. N. Kramer, 1999, s. 83). Buna benzer bir yaklaşıma Slav kozmogoni mitlerinde de rastlanmaktadır. Yine bazı toplumlarda yaratıcı (örneğin Altay ve Yakutlar) okyanusun dibine dalarak oradan bir parça toprak çıkartan hayvan ya da kuş biçiminde tasvir edilmektedir. Genellikle bu yaratıcının karşısında da ona rakip olmaya çalışan kötü güç "şeytan" tasavvuru yer almaktadır. Bu durum, düalizm düşüncesini beraberinde getirmektedir. Doğu Slav kozmogoni mitolojisinde yer alan düalist düşüncenin Bogomiller²

güçten başka hiçbir şeyin olmadığı bir boşluğu ifade eder. C. Beydil, *Türk Mitolojisi Ansiklopedisi Sözlüğü*, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 2004, s. 292.

²Düalist bir görüşe sahip olan Bogomiller, Ortaçağ'da Balkanlar'da yaşayan ve Maniheizm'den etkilenmiş olan mezhebin taraftarlarıdır. Onlara göre maddi âlem şeytanın esiridir. Ruh ise Tanrı tarafından yaratılmıştır. K. Albayrak, *Bogomilizm ve Bosna Kilisesi*, Emre yayınları, İstanbul, 2005, s. 96.

tarafından Slav yaratılış mitolojisine sokulduğu ileri sürülmektedir (Madlevskaya, 2005, s. 28).

Günümüz Rusya'nın Podolsk vilayetinde ortaya çıkan yaratılış mitolojisi şöyle anlatılmaktadır:

Su dışında ne ışığın ne de yerin olduğu bir zamanda Tanrı su üzerinde gezinirken köpüklerin arasında bir kabarcık gördü. Asasıyla kabarcığa dokunduğunda içinden boynuzları ve kuyruğu olan bir canlı çıkıverdi. Tanrı bu yaratığa Şeytan ismini verdi ve ona şöyle dedi; beni takip et birlikte dolaşalım. Uzun bir süre su üzerinde gezindiler, sonunda yoruldu ve dinlenmek istediler. Tanrı şeytana seslendi: Suyun derinliklerine dal ve oradan bir avuç toprak al ve şöyle seslen "Tanrının adıyla ey toprak benimle gel" ve yukarı yanıma getir. Şeytan suyun derinliklerine daldı ve bir avuç toprak aldıktan sonra şöyle düşündü: "neden ben Tanrı adına diyecekmişim ki" benim Tanrıdan ne eksikim var?". Ve şeytan şöyle dedi: benim adıma ey toprak peşimden gel". Şeytan su yüzüne çıktı ve baktı ki avucunda zerrece toprak kalmamış. Tanrı ona şöyle dedi: bak görüyor musun, sen beni kandırmaya çalıştın, beni dinlemedin ve kendi bildiğini yaptın, ancak başaramadın. Haydi, şimdi yeniden dal (Petrukhin & Agapkina, 1995, s. 347).

Mitosa göre şeytan ancak üçüncü defasında Tanrı'nın adını zikrettiği için suyun dibinden az da olsa toprak çıkartmaya muvaffak olabilmıştır. Ancak şeytan son anda yine bildiğini yaparak, kendi adına toprağın peşinden gelmesini emrettiğinden, sadece tırnak aralarına sıkışıp kalan toprak parçacıklarını çıkartmayı başarır. Tanrı Şeytanın bu kurnazlığı karşısında öfkelenir ve şeytanı beceriksizlikle itham eder. Şeytanın tırnak arasına sıkışan toprak parçalarını alan Tanrı, onu suyun üzerine serper ve bir anda üzerinde bazı bitkilerin bulunduğu bir kara parçası meydana çıkar. Bu yaratma eyleminin ardından çok yorulduğunu hisseden Tanrı, yarattığı tümseğin üzerinde dinlenmeye çekilir.³ Uykuya dalan Tanrı'yı gören şeytan, kendisinin de bir şeylere muktedir olduğu hissine kapılır ve Tanrı'yı suda boğmaya karar verir. Ancak bunu bir türlü başaramaz. Zira suya doğru yaptığı her hamlesinde toprak genişlemekte ve şeytan bir türlü suya ulaşamamaktadır (Levkievskaya, 2000, s. 80). Sonunda dönüp dolaşıp tümseğin bulunduğu noktaya geri gelen şeytan, dolaylı da olsa arzın genişlemesinde bir rol üstlenmiş olur. Tanrıyı boğma hususunda kararlı olan şeytan, bu sefer derin bir kuyu kazmaya ve Tanrıyı bu kuyudan çıkacak suda boğmaya niyetlenir. Lakin çok derin bir kuyu kazmasına rağmen suya ulaşmayı başaramaz. Uykudan uyanan Tanrı, şeytanın bu çabalarının kendisini yenmeye yetmeyeceğini ve şeytan yüzünden genişleyen arzın

³ Tanrı'nın yaratma eylemi sonucu yorulması ve dinlenmesi ile ilgili bu anlatının temelinde Tanah'ın Yaratılış bölümünün izlerini görmek mümkündür. Yaratılış 2:3.

üzerini çeşitli nebatat ve hayvanatla donatacağını, kuyunun da şeytanın yuvası olacağını söyler (Madlevskaya, 2005, s. 30-31). Slav mitolojisi, şeytanın bu tutumu nedeniyle yeryüzünün genişlediğini ve kalın bir toprak tabakasının meydana geldiğini söylemektedir.

Slav kozmogoni mitosuna örnek olarak yukarıda verilen anlatının bir benzeri Altay kozmogoni mitolojisinde de yer almaktadır. Yakut Türklerine ait olan bir metne göre, büyük bir deniz üzerinde duran yaratıcı Ürüng, denizde bir köpük görür. Gördüğü bu köpük aslında su altında yaşamakta olan şeytandan başkası değildir. Denizin altında toprak olduğunu öğrenen Tanrı, şeytandan biraz toprak getirmesini ister. Uzun uğraşlar sonucu toprağı elde etmeyi başaran tanrı onunla yeryüzünü şekillendirir.

“Ürüng” Aytöyan (Beyaz yaratıcı efendi) geniş deniz üzerinde yüzen bir kabarcık gördü. Ve ona sordu: “Sen kimsin?” Kabarcık cevap verdi, kendisinin şeytan olduğunu suların dibindeki yerde ikamet ettiğini söyledi. Tanrı ona o zaman şöyle dedi: Gerçekten denizin altında toprak varsa ondan bana bir parça getir! Şeytan suya daldı ve bir süre sonra biraz toprakla geri döndü. Tanrı onu aldı ve takdis etti. Onu suyun üzerine koydu ve onun üzerine yerleşti. O zaman şeytan Tanrıyı boğmaya karar verdi ve toprağı inceltmek için yaymaya koyuldu; fakat tersine o ne kadar genişlerse o kadar sağlam hale geliyordu. Böylece deniz yüzeyinin büyük bir kısmı örtüldü.” (Ögel, 2010, s. 448).

Altay Türk yaratılış mitolojisi bizlere yine benzer bir yaratılış öyküsü sunmaktadır:

“Evvelce sadece su vardı. Yer, ay, gök ve güneş yoktu. Tanrı ile bir kişi vardı. Bunlar Kara kaz şekline girip su üzerinde uçuyorlardı. Tanrı hiçbir şey düşünmüyordu. Kişi rüzgâr çıkarıp suyu dalgalandırdı ve Tanrının yüzüne su serpti. Bu “kişi” kendisinin Tanrı’dan büyük olduğunu sandı. Suyun içine daldı. Boğulacak gibi oldu. Sonrada Tanrı’dan yardım istedi. Tanrı; “yukarı çık” dedi. Sudan çıktı. Tanrı şöyle buyurdu; “sağlam bir taş olsun”. Suyun dibinden taş çıktı. Tanrı ile Kişi taşın üzerine oturdular. Tanrı, Kişiye “suya dal ve toprak çıkar” dedi. Kişi toprak çıkardı ve Tanrı’ya verdi. Tanrı bu toprağı suyun üzerine atarak “Yer olsun” dedi. Böylece yer yaratılmış oldu.” (İnan, 1995, s. 13).

Görüldüğü üzere Doğu Slav toplumlarında var olan yaratılış miti ile Altay ve Yakut Türklerinin sahip oldukları yaratılış mitleri arasındaki benzerlikler göze çarpmaktadır. Hem Slav hem de Altay Türk kozmogoni mitlerinde kâinat, gök ve su ikilemi üzerine bina edilmiştir. Kâinat da bu iki unsurun etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Gökyüzü ve deniz-su ikilisinde olduğu gibi yaratma hususunda da Tanrı ve şeytan ikilisinin varlığı söz konusudur.

Her ne kadar asıl yaratıcı Tanrı olarak görülse de şeytanın öteden beri varlığı ve hem toprağın hem de ilk insanın yaratılmasında oynadığı rol, düalist bakış açısının birer yansıması niteliğindedir. Bu da bizlere farklı kültürlerinde var olan yaratılış mitolojilerinin Doğu Slav kozmogonisini yakından etkilediğini göstermektedir.

2.1 Gökyüzünün Yaratılışı Mitosu

Doğu Slav kozmogoni mitolojisinde âlem; yukarı, orta ve aşağı olmak üzere üç farklı safhaya ayrılır. Üst âlem olarak tanımlanan gökyüzü, Tanrıların bulunduğu âlemdir. Orta âlem ise insanlar ve diğer canlıların yaşadığı yerdir. Aşağı âlem insanlara düşman olduklarına inanılan bir çeşit yaratıkların bulunduğu yer olarak telakki edilir (Safranov & Nikolayeva, 1999, s. 14). Slav mitolojisinde yer alan bu inanışın kökenleri büyük olasılıkla Yeni Ahit düşüncesine dayanmaktadır. Nitekim Yeni Ahit kozmolojisinde dünya, ortada yeryüzü, üstte gök ve alta da yeraltı âlemi olmak üzere üçlü bir yapı olarak öngörülmektedir (Batuk & Kuşçu, 2013, s. 77). Esasında âlemin üçlü bir yapı olarak tasavvur edilmesi inancına, birçok eski gelenekte rastlamak mümkündür. Örneğin Sümerler de âlemi; üst, orta ve yeraltı (ölüler diyarı) olmak üzere üç merhaleye ayırmışlardır (Kramer, 1999, s. 86). Kâinatın üç farklı mertebeye ayrılması fikri esasında Sümerler başta olmak üzere çeşitli kadim medeniyetlerin tasavvurlarında yer almaktadır. Lakin Slav mitolojisine bun düşünce Yeni Ahit kozmolojisinden geçmiş gözükmektedir. Bu da Hıristiyanlığı kabul eden Slavların hem Yahudi dini edebiyatından hem de Yeni Ahit külliyatından önemli ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Hemen her toplumda görülen gökyüzünün yer ile dünyanın sonunda birleştiği inancı, Slav toplumlarında da kendisine yer bulmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere Slav mitolojisinde yeryüzü, Tanrı şeytan ikilisinin ortaklaşa yarattıkları bir unsur olarak görülmektedir. Slavlara göre yaratılan bu yer, düz bir tabağı andırırcaasına düz bir şekilde yaratılmıştır. Çok büyük ve tonozlu olan gökyüzünü ise Tanrı, melekler ve azizlerin ruhları ile birlikte yaşamak için üçüncü günde yaratmıştır. Gökyüzünün bu tonozlu yapısı nedeniyle çok uzak bir noktada yer ile birleştiğine inanılmaktadır. Slavlar, gökyüzünün sert bir maddeden yapıldığını, bu nedenle gök sakinlerinin bu zeminde dolaşabildiklerini kabul eder. Doğu Slav mitolojisinde gökyüzünün sınırları güneşin doğduğu yerden başlar, battığı yerde son bulur.

Slavlar, gökyüzü ve yeryüzünün birleştiği yer ile ilgili birçok mit üretmiştir. Buna göre gök ile yerin birleşim yeri, çok uzak ve tehlikeli bir alandır. Burada vahşi ve tek gözlü yaratıkların yaşadığına inanılır. Yeryüzünün gökyüzüyle birleştiği noktanın ötesinde ise fırtınalı sonsuz okyanus mevcuttur. Buralara sadece ölülerin ruhlarının ulaşabileceği inancı hâkimdir. Doğu Slavların inancına göre, görülen gökyüzünün ötesinde daha geniş, daha büyük ve birden fazla gökyüzü katmanı vardır. Bu katmanlar

bronz, gümüş ve altından yapılmıştır. İlk katmanda azizlerin ruhları bulunurken, ikinci katmanda melekler yer almaktadır. Altından olan son katmanda ise yine altından yapılan tahta oturan Tanrı'nın yaşadığına inanılmaktadır. Gökyüzü ile ilgili bir diğer inanışa göre, bazı zamanlar ilk katman olan gökyüzü açılmakta ve daha parlak ve görkemli olan üst katman ortaya çıkmaktadır. Bu olağanüstü durum, sadece kalbi temiz olan iyi insanlar tarafından görülebilmektedir (Levkievskaya, 2000, s. 86-87). Gökyüzündeki katmanlar ve azizlerin bu katmanlarda yaşadıkları inancı başta olmak üzere, Tanrı'nın gökyüzünde altından bir tahtta oturduğu düşüncesi de Hıristiyan geleneğinde yer alan inanışların birer yansıması niteliğindedir. Yahudi dini edebiyatının yoğun yansımalarını insanın yaratılışı mitosunda çok daha belirgin bir biçimde müşahade etmek mümkündür.

2.2 İnsanın Yaratılış Mitosu

Doğu Slav mitolojisinde insanın yaratılışı ile ilgili mitler, Tanah'da yer alan Âdem'in yaratılması motifi ile oldukça benzerlik içermektedir. Bunun nedeni, daha önce de değinildiği üzere, Slav toplumunun X. yüzyıldan itibaren Hıristiyan inancı ve bu inanç ile birlikte gelen dini edebiyatın etkisinde kalmasıdır. Dolayısıyla daha önce sözlü geleneğe yer alan kimi öykülerin Tevrat'ta yer alan Tanrı'nın Âdemi yaratması öyküsü ile harmanlanarak sunulduğu görülmektedir. Burada dikkatimizi çeken temel farklılık, yeryüzünün yaratılmasında olduğu gibi ilk insanın yaratılması hususunda da şeytanın katkılarının olması hususudur. Oysa Tevrat anlatısında ilk insanın yaratılması sürecine şeytanın herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Bu farklılığın temelinde ise Slav yaratılış mitolojisinde yer alan düalizm anlayışı yatmaktadır. (Petrukhin & Agapkina, 1995, s. 34).

Doğu Slav yaratılış mitolojisi, ilk insanın yaratılması hususunda önemli ölçüde Tevrat motiflerini kullanmaktadır. Şöyle ki

Tanrı, ilk insanı kilden ona kendi şekil ve şemalinde bir görünüm vererek yaratır.⁴ Yaratılış sürecinin bu kısmı, Tevrat'ta yer alan Adem'in yaratılışı ile paralellik içermektedir. Ancak Slav yaratılış mitinde Tanrı, bir miktar arta kalan kili şekillendirdiği ilk insanın iki bacağı arasına sıkıştırmaktadır. Böylelikle ilk erkek cinsi yaratılmış oluyor. İlk insanın yalnız olmasını arzu etmeyen Tanrı, bu sefer de ona bir eş yaratmaya karar verir. Slav yaratılış mitinde süreç şu şekilde devam etmektedir:

İlk erkek ve kadını kilden şekillendiren Tanrı, onları kuruması için çitlerin üzerine bıraktı ve ruhu getirmek için göğe yükseldi. Kurumaya terkedilen ilk insan çiftini şeytanın

⁴Tanrı, "Kendi suretimizde, kendimize benzer insan yaratalım" dedi, "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı." Yaratılış 1, 26:28.

müdahalesinden koruması için de bir köpeği görevlendirdi. Köpek ilk zamanlar tüysüz olduğu için çok üşüyordu. Şeytan, köpeğe kendisini insan çiftinin yanına girmesine müsaade etmesi karşılığında kürk vereceğini vadetti. Böylelikle köpeği kürkle donatan şeytan, insan çiftinin üzerine tükürdü ve üzerlerine pislik bulaştırdı. Bunu gören Tanrı, insanı tersyüz ederek üzerindeki tükürüklerin yere dökülmesini engelledi ve böylece şeytanın tükürükleri insanın içerisinde kaldı. İşte bu sebeptendir ki insanlar tükürür ve öksürürler. Lakin kadın bu eylem sırasında hafif bir hasar aldığından içerisinde kalan pislikler zaman zaman dışarı akmaktadır (regl). Şeytanın sebep olduğu pislikleri temizleyen Tanrı onlara ruh üfledi ve yarattığı bu ilk insan çiftine Âdem ve Havva ismini verdi.” (Levkievskaya, 2000, s. 95).

Bir diğer efsaneye göre ise bir gün Tanrı, banyo yaptıktan sonra kurulanmak için kullandığı havluyu daha önce yarattığı toprağın üzerine bırakır. Bunu gören şeytan, yere düşen havlu ile kimin bir insan yaratabileceği üzerine tartışmaya girer. Bunun üzerine Şeytan insanın bedenini yaratırken, Tanrı da ona ruh-canlılık bahşeder.” (Petrukhin & Agapkina, 1995, s. 34). İnsan bedeninin şeytan tarafından yaratılması, onun bedence sahip olduğu hastalık, necis gibi olumsuz özelliklere sahip olması ile ilgilidir. Görüldüğü üzere Doğu Slav kozmogoni mitolojisinde insanın kökeni ile ilgili bütüncül bir mitolojinin varlığından söz etmek mümkün gözükmemektedir. Zira bir önceki mitte insanın bedeni Tanrı tarafından yaratılırken, bir diğer yaratılış mitine göre Tanrı’ı havlusunu kullanmak suretiyle insanın bedenini şeytan yaratmaktadır.

İlk insanın yaratılışını konu edinen bir diğer efsaneye göre, Tanrı ilk insanın bedenini topraktan, kemiklerini taştan, kanını deniz suyundan, gözlerini güneşten, şuurunu bulutlardan, nefesini rüzgârlardan, iradesini çelikten ve sıcaklığını da ateşten yaratmıştır. Yukarıda anlatılan efsanede olduğu üzere ilk insanın yaratılması olayına şeytanın müdahil olması söz konusudur. Buna göre Tanrı, insanın gözlerini yaratmak amacıyla güneşten ışık almak üzere göye yükseldiğinde, şeytan yerde uzanan insan bedenine yaklaşır ve onu pisletir. Geri dönen Tanrı, kirletilen insan bedenini arındırdıktan sonra, ona nefes getirmek için tekrar yanından ayrılır. Bu sefer şeytan, eline aldığı bir çubuk vasıtasıyla insan vücuduna 70 çeşit hastalık bulaştırır. Tanrı yine insanı temizler ve meleklerini Doğu, Batı, Güney ve Kuzeye göndererek “a”-“d” ve “m” harflerini bulup getirmelerini ister. Böylece yaratılan ve canlandırılan ilk insan bu harflerden oluşan Âdem ismini alır. Canlılık kazanan Âdem’in sol kaburga kemiğinden de, Yahudi kutsal metin anlatısında olduğu gibi, ona Havva adında bir eş yaratılır⁵. Slav

⁵Tevrat’ta bu olay şu şekilde yer almaktadır; Tanrı Âdem’e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Âdem’den aldığı

kozmozgonisinde, yaratılan ilk insan Âdem'in kafasından kralların, bedeninden bilge insanların ve ayaklarından da köylülerin zuhur ettiği mitine de rastlamak mümkündür (Levkievskaya, 2000, s. 96). Görüldüğü üzere geç dönemlerde şekillenen Slav yaratılış mitleri bünyesinde hem Yahudi-Hıristiyan dini edebiyatının hem de Hinduizm'de yer alan ve insanların Brahman'ın bedeninden sınıflar halinde yaratılması düşüncesinin izlerini barındırmaktadır.

Bulgarlarda yaygın olan bir yaratılış mitine göre şeytan, yerde yatan insan bedenine parmağıyla dürtmek suretiyle Tanrı'nın bahşettiği ruhun çıkmasını ister. Bunu gören Tanrı, açılan delikleri otlarla kapatır. Bu nedenle bazı otlar insan için şifalı bir hale gelmiştir. Ruhun Tanrı tarafından insana bahşedilmesi sebebiyle insan öldüğünde ruh göğe yükselirken şeytanın var ettiği beden ise yeryüzünde kalmaktadır (Levkievskaya, 2000, s. 96). Bu anlatıda da Maniheist gnostik etkinin yansımalarını görmek mümkündür

Ukraynalılar arasında yaygın olan bir diğer yaratılış mitine göre Tanrı erkeği topraktan, kadını ise hamurdan yaratır ve kurumaları için güneşte bırakır. Mikail adlı meleği de başlarına bekçi diker. Bir müddet sonra Mikail'in dikkatinin dağılmasını fırsat bilen köpek, hamurdan yoğrulmuş kadını kaptığı gibi midesine indirir. Bunu üzerine Tanrı, bu sefer gülden kadın yaratır. Bunu gören erkek (Âdem) Tanrı'ya yönelir ve gülden yaratılan bir kadın istemediğini belirtir. Erkeğin itirazı üzerine Tanrı, onun kaburga kemiğini alır ve ondan bir kadın yaratır. Gülden yarattığı kadını ise kendi oğluna analık etsin diye göğe yükseltir. (Petrukhin & Agapkina, 1995, s. 35). Bu yaratılış mitinin de ana temasının Tevrat'ın Âdem ve Havva kıssasından esinlenerek üretildiği anlaşılmaktadır. Gülden yaratılan kadın ise Hıristiyanlıkta Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilen İsa Mesih'in annesi Meryem'den başkası değildir. Bu da öykünün Hıristiyanlaştırıldığı izlenimi vermektedir.

Bir diğer Slav yaratılış efsanesinde kadının yaratıldığı ana madde şeytanın kuyruğudur. Zira Tanrı, kadını yaratmak için Âdem'in kaburga kemiğini alarak kuruması için bir ağaca asar. Lakin Âdem'i kıskanan şeytan, ağaçta asılı olan kaburga kemiğini alarak kaçmaya başlar. Bunu gören Tanrı şeytanın peşine düşer ve onu kuyruğundan yakalar. Şeytanın kopan kuyruğu Tanrı'nın elinde kalır. Kaburgayı şeytana kaptıran Tanrı, kadını şeytanın kopan kuyruğundan yaratır. Bu yaratılış mitinin amacı, kadınların kurnazlıklarının nedenine bir gerekçe sunmaktan ibarettir. (Levkievskaya, 2000, s. 96).

Yukarıda dikkat çektiğimiz Doğu Slav mitolojisinde yer alan birden fazla yaratılış mitinde Tanrı, belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmakla beraber, şeytanın da bu sürece katkı sunduğu görülmektedir. Bu durum

kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem'e getirdi. Âdem, "İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, Etimden alınmış ettir" dedi, "Ona 'Kadın' denilecek, Çünkü o adamdan alındı." Yaratılış 2, 21:23.

kozmosun oluşturulması sürecinde de kendini göstermektedir. Dolayısıyla Slav kozmogonisinde yer alan düalist unsurların, onların etkileşim içerisinde oldukları başta Altay Türkleri olmak üzere Ortadoğu toplumlarından sirayet ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. (Eliade, 2000, s. 41).

3. Kötülüğün Kaynağı – Şeytan

Esasında Ortadoğu ve Asya inançlarında yaygın bir yaratılış tasavvuru olan düalizm motiflerinin yer aldığı Slav kozmogoni mitolojisinde varlık iki zıt unsur üzerinden izaha çalışılmaktadır (Petrukhin & Agapkina, 1995, s. 55). Bunlardan biri iyiliği, Tanrı'yı temsil ederken, onun karşısında ise kötülüğü temsilen şeytan yer almaktadır. Zira Slav yaratılış mitolojisi şeytanın yaratılmasından bahsetmez, aksine şeytanın öteden beri var olduğunu savunur/kabul eder. Kozmogoni mitolojisi olarak Slav inancında yer alan bu mitosun bir diğer boyutunda ise gnostik mitolojide yer alan ve kâinatın yaratılmasında rol oynayan düşmüş iyi/ışık varlıklar ile kötü/şeytani varlıkların oynadığı role benzer bir durumla da karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda Doğu Slav yaratılış mitolojisi, başlangıçta sadece suyun varlığından bahseder. Tanrı (burada ezeli varlıktan sudur eden düşmüş varlık akla gelmektedir), karanlığa baktığında (Slav mitinde yer alan suyun, gnostik geleneklerde karanlık âlem olarak değerlendirildiği düşünülebilir) orada maddi âlemin yaratılma süreci başlar. Bir diğer benzerlik, dünyanın ve sonraki aşamada insanın var edilmesi sürecinde Tanrı (iyi) ile şeytanın (kötü) işbirliğinin olması hususudur (Gündüz, 1999, s. 93). Kuşkusuz Slav kozmogoni mitolojisi tam manasıyla bir gnostik yaratılış öyküsü sunmamaktadır. Slav kozmogoni mitolojisinde göze çarpan en önemli öğe, iyi ve kötünün öteden beri varlığı ve en önemlisi varlığın her iki tarafın katkısı sonucu ortaya çıkartılması gibi hususlardır. Örneğin Slav kozmogoni mitolojisinde yer alan ve kötülüğün menşeyini anlatan yaratılış mitinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Göğün ve yerin daha var edilmediği, sadece (karanlık) suların olduğu bir zamanda, göklerden su yüzeyine inen Tanrı, kimseler var mı burada? diye seslendi. Bu çağrıya şeytan evet ben varım burada diye yanıt verdi. Bunun üzerine Tanrı şeytana sordu: kuru/toprak olan herhangi bir yer gördün mü? Şeytan evet gördüm suyun dibinde diye yanıt verdi.” (Levkievskaya, 2000, s. 151).

Kâinatın daha var edilmemiş oluşundan, Tanrısal varlığın inişi/düşüşü ve sadece karanlık olarak adlandırabileceğimiz suyun varlığından, en önemlisi de bu karanlık sulara dalan ve oradan toprağı çıkartarak yeryüzünün şekillenmesine katkı sunan bir varlığın/şeytan olmasından hareketle, bu Slav kozmogoni mitinin bazı veçheleriyle gnostik kozmogoniye anımsattığı söylenebilir.

Yaratılışı ve varlığı Tanrı-şeytan düalizmi üzerinden tanımlamaya çalışan Slav kozmogoni mitolojisinde dikkat çeken bir diğer husus, şeytanın kötü, süfli ve çirkin olan her şeyin yaratıcısı olarak gösterilmesidir. Şeytanın desteği ile yeryüzünü yaratan Tanrı ile şeytanın ilişkilerinin seyri ve özellikle kötü ruhani varlıkların yaratılışını konu edinen efsaneler burada değinilmesi gereken bir diğer husustur. Bu süreci ele alan bir Slav mitolojisi şu bilgileri ihtiva etmektedir;

“Şeytanın desteği ve yardımı ile yeryüzünü var eden Tanrı, burada yaşaması için çeşitli bitki ve hayvanları da yaratıktan sonra yardımcısını da alarak (şeytan) göğe yükselir. Şeytanın kanatları olmadığından uçabilmesi için Tanrı ona üç çift kanat bahşeder. Şeytan gökyüzünde uzun yıllar boyunca nerdeyse ona eşit bir konumda kalır. (Bazı efsanelerde Tanrı'nın şeytana kendi altın tacını verdiğiinden dahi söz edilmektedir). Bir gün Tanrı başka bir iş için görevinden uzak kalması gerektiğinden yerine şeytani bırakır ve ona ne zaman rüzgâr çıkaracağını ne zaman yağmur yağdıracağını öğretir. Ayrıca ona şöyle der;

“Eğer usanacak olursan al şu su dolu kovayı, parmağını batır ve toprağa damlat. İşte bu zaman sana benzer bir yaratık ortaya çıkacaktır ve sen onunla vakit geçirirsin”.

Tanrı'nın öğrettiği bu eylemi gerçekleştiren şeytan birden fazla yaratığın meydana geldiğini görür ve kendisine bu yaratıklardan bir ordu oluşturma fikrine kapılır. Artık Tanrı'ya meydan okuyabileceğini düşünen şeytan hizmetkârlarından kendisi için bir taht yapmalarını ister. Tahtı hazır olunca da Tanrı'nın ona hediye ettiği tacı giyerek tahtına kurulur. Artık kendisini yenilmez hisseden şeytan, Tanrı'ya meydan okur. Lakin Tanrı, kudretiyle hem şeytani hem de yaratıklarını yeryüzüne atar.

“Lakin Tanrı bir hamleyle hem şeytani hem de ordusunu yeryüzüne attı ve âmin! diye seslendi. Tanrı'nın âmin demesi ile birlikte göklerden yere savrulan şeytanın hizmetçilerinden henüz havada olanlar uçuşan kötü ruhlara, bataklıklara düşenler bataklık ruhlarına, suya düşenler su ruhlarına ve insanların evlerine düşenler de ev ruhlarına/cinlere dönüştü. Böylece bu yaratıklar kıyamete değin bu şekilde kalmaya devam edeceklerdir”. (Levkievskaya, 2000, s. 153).

Bu inanış nedeniyle halen Slav toplumunda eller yıkandığında suyun parmaklardan damlatılması hoş karşılanmamaktadır. Zira damlayan her damladan bir şeytanın ortaya çıktığına inanılmaktadır.

Görüldüğü üzere kötü varlıkların/ruhların yaratılması iyiyi temsil eden Tanrı'ya değil kötülüğü temsil eden şeytana atfedilmektedir. Ayrıca şeytanın yarattığı bu ruhani varlıkların insanlara musallat olup onlara zarar vermesi düşüncesinin bir benzerine Mecûsî düalizminde rastlamak mümkündür. Nitekim karanlığın veya şeytani güçlerin başında

bulduğuna inanılan Ehrimen'in yarattığı manevi varlıkların canlılara zarar verdiği inancı yer almaktadır (Alıcı, 2012, s. 121).

Doğu Slav mitolojisi, bundan sonraki süreci de ele almakta ve yer yer Kutsal Kitap motiflerinden de yararlanarak efsaneyi tamamlama gayreti içerisine girmektedir. Şöyle ki Şeytan ve ordusunu yeryüzüne kovan Tanrı, kendisine hizmet etsinler diye melekleri yaratır. Meleklerden biri olan Mikail'i de yeryüzüne göndererek şeytanı bulmasını ve altın tacı geri almasını ister. Ancak şeytandan tacı güç kullanarak almak mümkün olmayacağından ki burada şeytana olağanüstü bir güç atfedilmektedir, bir hileye başvurulmaktadır. Tanrı, Mikail'e şeytanla derin sulara dalma hususunda bir iddiaya girmesini salık verir. Yeryüzüne inen Mikail, şeytanla arkadaş olur ve ona su altına dalma hususunda yarışma teklifinde bulunur. Kibrine yenilerek teklifi kabul eden şeytan ile Mikail suya dalarlar. Şeytanın suyun derinliklerine ulaştığını gören Melek, sudan çıktığı gibi şeytanın tacını alarak göğe doğru yükselmeye başlar. Bunu gören şeytan Meleğin peşine düşmek için bir hamlede bulursa da artık Tanrı suyun yüzeyini buzla kaplamıştır. Şeytan yaptığı üçüncü hamlede buzu kırmayı başarır ve Mikail'in peşinden göğe doğru yükselmeye başlar. Şeytan daha önce kendisine bahşedilen üç kanat ile daha hızlı uçmaktadır. Şeytanın bu hamlesini gören Tanrı, Mikail'e ateşten bir kılıç gönderir. Şeytanın yaklaştığını gören Mikail, kılıç ile şeytanın tüm kanatlarını keser ve onun gerisin geriye yeryüzüne düşmesine sebep olur. Yeryüzüne düşen şeytan, büyük bir çukur kazmaya başlar. Oradan geçen bir ihtiyar, şeytana ne yaptığını sorar. O da bir zindan kazdığını söyler. İhtiyar, bunun ne işe yaradığını merak ettiğini söyler. Bunun üzerine şeytan inşa ettiği zindana girer ve zincirleri üzerinden geçirir. İhtiyar kılığına giren Tanrı, hemen âmin! Der ve şeytan kendi zindanında hapsolür. Böylelikle şeytan dünyanın sonuna değin burada zincirlere vurulu olarak kalmaya devam edecektir. Her ne kadar şeytanın yardımcıları yaratıklar, zinciri eriterek şeytanı kurtarmaya çalışsalar da her Paskalya dönemi Mesih'in ismi zikredildiğinde zincirler eski hallerine gelmektedir (Levkievskaya, 2000, s. 153-154).

Görüldüğü üzere şeytanın karanlığın veyahut kötülüğün kaynağı olarak zikredilmesi ve Tanrı'nın onu güç ve kudreti ile değil kullandığı bir hile ile yenebilmesi dikkat çekici bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, Doğu Slav mitolojisinde yer alan iki unsurun (Tanrı ve şeytanın) ezelden beri var oldukları düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Hatırlanacağı üzere Tanrı suların üzerinde gezinirken köpüklerin arasında bir canlı görmüş, o canlı da şeytan olarak Tanrı ile hem yeryüzünün hem de insanın yaratılmasında aktif rol oynamıştır. Bu nedendir ki yukarıda aktarılan mitolojide Tanrı, şeytanı hile ile alt etme yoluna başvurmakta ve kendi zindanında alıkoymak suretiyle etkisini kısıtlamaya çalışmaktadır.

Sonuç

İlk çağlardan günümüze, hangi coğrafyada olursa olsun insan, akıl sahibi bir varlık olması hasebiyle evrenin ve içindekilerin menşei, ortaya çıkışı ile ilgili tatmin edici bir açıklama arayışı içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Mitler, toplumların dünya görüşlerini ve varlığın kökenleri ile ilgili tasavvurlarını en iyi yansıttıkları alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Göğün, yeryüzünün ve üzerindeki canlıların nasıl var edildiği sorusunun yanıtını insanoğlunun ortaya koyduğu kozmogoni mitleri üzerinden anlamak ve anlamlandırmak mümkündür. Doğu Slav toplumlarında yazının nispeten geç dönemlerde kullanılmaya başlaması, X. yüzyıldan itibaren hâkim ideoloji haline gelen Hıristiyanlığın, eski Slav paganizmine yönelik savaş açması gibi hususlar, Slav toplumunda var olan paganizme ait mitlerin ya kaybolmasına ya da Hıristiyanlığın etkisinde yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla günümüz itibarıyla Slav kozmogoni mitolojisi incelendiğinde özellikle insanın (Âdem) yaratılması hususunun Eski Ahit etkisi altında yeniden şekillendiği görülmektedir. Ayrıca kadının (Havva) erkekten arta kalan bir parça ile şekillendirildiği inancının da arka planında Yahudi ve Hıristiyan dini literatürünün etkisini görmek mümkündür. Ancak Slav yaratılış mitolojisine insanın yaratılması ile ilgili farklı mitlerin de söz konusu olduğu bir gerçektir. Özellikle şeytanın kopan kuyruğundan kadının yaratıldığı ile ilgili efsaneler buna örnek teşkil edebilir.

Slav kozmogoni mitolojisinin şekillenmesinde etkili olan bir diğer unsur, Altay ve Yakut Türklerinde yaygın olarak yer alan yaratılış mitosudur. Düalist bir bakış açısı içeren bu mitlere göre yerin (toprağın) yaratılmasında Tanrı kadar şeytanın de etki ve katkısı söz konusu olmaktadır. Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi yeryüzünün oluşturulmasında düalist bir bakış açısının hâkim olması ve genelde kötülüklerin şeytana, iyiliklerin ise Tanrı'ya atfedilmesi, düalist yaratılış mitolojisini akıllara getirmektedir. Özetle Slav kozmogoni mitolojisi, bünyesinde Tanah kıssalarının yanı sıra Altay Türk yaratılış mitolojisinin izlerini ve düalist dünya görüşüne sahip diğer kültürlerin inançlarını barındırmaktadır. Bu durum, özellikle Doğu Slav toplumlarının Altay ve Yahut Türkleri ile olan etkileşimi ve Slavların X. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etmeleri ile izah edilebilir.

Kaynakça / Reference

- Albayrak, K. (2005). *Bogomilizm ve Bosna Kilisesi*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Alicı, M. (2012). *Kadim İran'da Din*. İstanbul: Ayışığı Kitapları.
- Batuk, C., & Kuşçu, E. (2013). *Rudolf Bultmann: Mitoloji ve Hermenötik Sorunu*. Ankara: Eskiye Yayınları.
- Beydili, C. (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedi Sözlüğü*. Yurt Kitap Yayın: Ankara.
- Eliade, M. (1993). *Mitlerin Özellikleri*. (S. Rıfat, Çev.) İstanbul: Simavi Yayınları.

- Eliade, M. (2000). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* (Cilt III). (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: Kabalacı Yayınevi.
- Gündüz, Ş. (1998a). *Din ve İnanç Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Gündüz, Ş. (1998b). *Mitoloji ve İnanç Arasında*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Gündüz, Ş. (1999). *Sabiler Son Gnoktikler*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Hooke, S. H. (2015). *Ortadoğu Mitolojisi*. (A. Şenel, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kramer S. Noah. (1999). *Sümer Mitolojisi*, Kabalacı Yayınevi, çev, Hamide Koyukan, İstanbul.
- Levkievskaya, E. (2000). *Mifi Ruskogo Naroda*. Moskova: Astrel.
- Madlevskaya, E. (2005). *Russkaya Mifologiya*. Midgard.
- Malinowski, B. (1998). *İlkel Toplum*. (H. Portakal, Çev.) İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi I*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Petrukhin, B. Y., & Agapkina, T. A. (1995). *Entsiklopedicheskiy Slovar: Slavanskaya Mifologi*. Moscow: Moskva Ellis Lak.
- Safranov, S. A., & Nikolayeva, N. (1999). *The Origins of Slavic And Eurasian Mythology*. Moscow.
- Smirnov, V. I. (2009). *Slavyansky Mifi*. Petersburg: Paritet.
- Yıldırım, N. (2012). *İran Mitolojisi: Kökenleri, Kaynakları, Ana Temaları*. Pinhan.

